

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Dopisniku „Novosti“ iz Užica, Nikoli Jankoviću, telefonom su upućene pretnje da će „završiti na groblju“, zbog pisanja o novootvorenoj autopercionici „Art“, u centru Zlatibora, prenele su „Novosti“ 1. juna. Tekst o spornom lokalu, objavljen je 28. maja pod naslovom „Propisi nisu isti za sve“. Na dan kada je dopisnik „Novosti“ trebalo da se sastane sa vlasnikom objekta, Aleksandrom Anđićem, službenikom u Opštini Čajetina, njegovom suprugom, kao i zakupcem lokala – perionice, Mitrom Đurovićem, koji su želeli da demantuju pojedine navode iz njegovog teksta, telefonom mu se javila nepoznata osoba i pretila da će „završiti na groblju“. Tri dana nakon pretnje, načelnica Policijske uprave Užice, Dragica Jevtović, saopštila je da je otkrivena osoba za koju se sumnja da je uputila telefonski poziv novinaru i da je reč o Slobodanu Đuroviću iz Čajetine, radniku JKP „Zlatibor“. Policija je protiv Đurovića, koji je rođak Mitra Đurovića, zakupca perionice, podnela krivičnu prijavu.

Zakonom o javnom informisanju propisano je da niko ne sme da ograničava slobodu javnog informisanja, nijednim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja. Istim Zakonom propisano je da niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilu i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Krivičnim zakonikom, za ugrožavanje sigurnosti pretnjom da će napasti na život ili telo, zaprećena je kazna zatvora do tri godine. Krivičnim zakonikom, shodno izmenama iz 2009. godine, predviđa i kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela, za slučaj kada se ugrožava sigurnost licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja. U ovakvom kvalifikovanom slučaju, zaprećena je zatvorska kazna u trajanju od jedne do osam godina. Podsetimo, u prethodnim slučajevima u kojima se po izmenjenim odredbama Krivičnog zakonika sudilo za pretnje novinarki Brankici Stanković, Stefan Hadžiantonović iz Beograda osuđen je prvostepeno na 15 meseci zatvora, Vladimir Samardžić iz Novog Sada, takođe prvostepeno, na 3 meseca zatvora, dok je u slučaju Gorana Klješšana, Aleksandra Perišića, Milana Gudovića, Dragana Đurđevića, Nemanje Odalovića i Nemanje Bogdanovića, Prvi osnovni sud u Beogradu optužnicu odbacio, našavši da u radnjama optuženih za koje se terete nema elemenata ugrožavanja sigurnosti. Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu uložilo je žalbu Apelacionom sudu protiv rešenja o odbacivanju optužnice.

1.2. Mešihat Islamske zajednice u Srbiji, kako su preneli mediji 20. juna, najoštrije je osudio objavljivanje fotomontaže u dnevnom listu „Blic“ s likom glavnog muftije Muamera Zukorlića u pravoslavnoj sveštiničkoj uniformi s krstom na glavi. Mešihat od urednika i vlasnika „Blica“ traži izvinjenje i „simboličnu“ nadoknadu od sto miliona evra. U suprotnom, najavljuje krivičnu prijavu i poziv muslimanima da bojkotuju distribuciju i prodaju „Blica“. „Ovim činom javnosti se šalje jasna poruka o pokrštanju muslimana, gde nije pošteđen najviši verski autoritet“, stoji u saopštenju Mešihata Islamske zajednice u Srbiji i dodaje da se time muslimanima šalje poruka da „njihove duhovne vrednosti ne uživaju zaštitu zakona i sistema države“. Uredništvo Blica uputilo je istog dana izvinjenje muftiji Muameru Zukorliću, Mešihatu Islamske zajednice u Srbiji i svim vernicima muslimanske veroispovesti zbog, kako je navedeno, „neprimerene fotomontaže objavljene u Blicu na strani Humor“. Uredništvo je istaklo da fotomontaža smatra „nepotrebnom i nepromišljenom“, ali i da ona „ne predstavlja poziv i poruku Blica muslimanima o pokrštanju“. Sabor Islamske zajednice, 26. juna objavio je saopštenje u kome se „sa ogorčenjem najoštrije osuđuje sramnu uvredu lista Blic na račun muftije i muslimana“, što kako tvrde, simbolizuje nastavak „genocidne politike“ prema muslimanima. Ta verska zajednica pozvala je na bojkot lista „Blic“ i ponovila da zahteva krivičnu odgovornost počinioca uvrede i simboličnu odštetu od 100 miliona evra.

Fotomontaža muftije Muamera Zukorlića u odeždi pravoslavnog sveštenika, objavljena u satiričnoj rubrici dnevnog lista „Blic“, dovela je do oštre reakcije prvo Mešihata, a zatim i Sabora Islamske zajednice u Srbiji. Ukoliko zaista dođe do pokretanja postupaka koje je Sabor Islamske zajednice najavio, nije zgoreg podsetiti da u Srbiji postoji neslavna sudska praksa po pitanju satiričnih sadržaja u medijima. Pre samo dva meseca, glavni i odgovorni urednik Čačanskih novina Stojan Marković obavezan je prvostepenom presudom Višeg suda u Čačku, da plati lideru Nove Srbije Velimiru Iliću 180.000 dinara, na ime naknade nematerijalne štete nanete povredom časti i ugleda. Viši sud u Čačku našao je tom prilikom da su Ilićeva čast i ugled povređeni, između ostalog, i humoreskom „Zanemoćali mandarin“ objavljenom februara 2009. godine. Iako razlika postoji, utoliko što je Zukorlić, za razliku od Ilića, i verski lider, postoje i određene sličnosti između ova dva slučaja. Pre svega, Ustavom Republike Srbije, zajemčena je ne samo sloboda mišljenja i izražavanja, i to kao sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje, već i sloboda umetničkog stvaralaštva. Drugo, Muamer Zukorlić, kao javna ličnost, nužno bi morao biti u obavezi da pokaže viši stepen tolerancije prema medijskim sadržajima koji se tiču njegove uloge glavnog muftije Islamske zajednice u Srbiji, uključujući tu i satirične sadržaje bez obzira na njihovu formu u konkretnom slučaju. Na posletku, isticanje ogromnih odštetnih zahteva i poziv na bojkot, te posebno optuživanje medija da njihovi satirični sadržaji usmereni na jednu ličnost, ma koju funkciju ona obavljala, predstavljaju napad na sve muslimane i čak nastavak „genocidne politike“ prema muslimanima i čak poruku

redakcije muslimanima o njihovom pokrštavanju, nesumnjivo ograničavaju slobodu javnog informisanja, odnosno slobodan protok ideja, informacija i mišljenja, i nesumnjivo može rezultirati u daljem jačanju autocenzure u medijima.

2. Sudski postupci

2.1. Pred Višim sudom u Novom Sadu, 2. juna održano je ročište u parnici po tužbi odbornika Srpske radikalne stranke u Skupštini opštine Bečej, Nebojša Kolarskog, protiv izdavača nedeljnika „Bečejski mozaik“ i novinarku Kristine Demeter Filipčev. Kolarski je tužio izdavača i novinarku za naknadu nematerijalne štete u iznosu od pola miliona dinara, zbog duševnih bolova pretrpljenih usled povrede časti i ugleda tekstem „Radikalno crno na belo“ iz februara 2010. godine. U spornom tekstu, Kristina Demeter Filipčev navela je da je Kolarski na sednici SO, govoreći o lokalnim akcionim planovima za Rome i za zapošljavanje, koristio govor mržnje, jer je građane delio na „crne“ i „bele“. Redakcija „Bečejskog mozaika“ saopštila je ranije da je Kolarski tek dva meseca od objavljivanja teksta došao u redakciju i zatražio objavljivanje „izvinjenja“. „Pošto je zakonski rok istekao, redakcija mu je ponudila da sam napiše reagovanje, ali je Kolarski, uz opasku „vi niste normalni“ napustio redakciju“, saopštio je „Bečejski mozaik“.

Shodno odredbi člana 82. Zakona o javnom informisanju, novinar, odgovorni urednik i pravno lice koje je osnivač javnog glasila ne odgovaraju za štetu ako je neistinita ili nepotpuna informacija verno preneti iz javne skupštinske rasprave. Nebojša Kolarski mogao bi imati osnova za uspeh u sporu isključivo ako je njegovo izlaganje iz Skupštine opštine Bečej pogrešno citirano ili stavljeno u neprihvatljiv kontekst. Takođe, povodom zahteva Kolarskog za objavljivanje „izvinjenja“, isto nije predviđeno kao pravo Zakonom o javnom informisanju. Naime, izvinjenje je lični čin, a Zakon o javnom informisanju predviđa samo pravo lica na koje se lično odnosi informacija podesna da povredi njegovo pravo ili interes, da od odgovornog urednika zahteva da, bez naknade, objavi odgovor u kome ono samo tvrdi da je informacija neistinita, nepotpuna ili netačno preneti. Zahtev za objavljivanje odgovora podnosi se u roku od 30 dana od dana objavljivanja informacije u dnevnoj štampi ili dnevnoj radiodifuznoj emisiji, odnosno 60 dana od dana objavljivanja informacije u povremenoj štampi ili povremenoj radiodifuznoj emisiji. Na posletku, imajući u vidu da je Nebojša Kolarski odbornik u Skupštini opštine Bečej, to se i na njega odnosi odredba Zakona o javnom informisanju kojom je izričito predviđeno da su nosiocima političkih funkcija ograničena prava koja imaju lica na koja se odnosi informacija, srazmerno opravdanom interesu javnosti u svakom konkretnom slučaju, ako je informacija važna za javnost s obzirom na činjenicu da lice na koje se odnosi informacija vrši određenu funkciju.

2.2. Večernje Novosti prenele su 10. juna da je, po prvi put, otkako je počela primena Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju iz 2009. godine, javni tužilac podneo prijavu protiv jednog medija zbog kršenja pretpostavke nevinosti. Pred beogradskim Privrednim sudom za 9. jun bio je zakazan, a potom i odložen, pretres po optužnom aktu protiv magazina „Tabloid“, zbog kršenja pretpostavke nevinosti Dragana Šutanovca, ministra odbrane. Razlog su tekstovi objavljeni u „Tabloidu“ u kojima se Šutanovac optužuje za zloupotrebu položaja.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju iz 2009. godine, predviđeno je da će se novčanom kaznom od 25% do 100% zbira vrednosti ukupno prodatog tiraža javnog glasila, isporučenog distributerima na dan objavljivanja informacije, i vrednosti prodatog oglasnog prostora u tom broju javnog glasila, kazniti za privredni prestup osnivač javnog glasila ako se u javnom glasilu neko lice označi učinioцем kakvog kažnjivog dela, odnosno oglasi krivim ili odgovornim pre pravnosnažne odluke suda ili drugog nadležnog organa. Za isti privredni prestup novčanom kaznom od 200.000,00 do 2.000.000,00 dinara kazniće se i odgovorno lice u osnivaču javnog glasila i odgovorni urednik javnog glasila. Zakonom je dalje predviđeno da će, ako je delo učinjeno prvi put, sud izreći uslovnu osudu i zaštitnu meru javnog objavljivanja presude. Podsetimo, između ostalog i za ovu odredbu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju, kao i za čitav Zakon u celini, ocena stručne javnosti bila je da ozbiljno ograničava slobodu izražavanja. Zaštitnik građana podneo je još septembra 2009. godine predlog Ustavnom sudu Republike Srbije da utvrdi da odredbe ovog Zakona nisu u saglasnosti sa Ustavom, članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i članom 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Iako je iz Ustavnog suda odluka o ustavnosti Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju bila najavljena za kraj marta, nema je ni do kraja juna.